

Op 6 augustus werd in het kader van het thema *Nederland-Waterland* een serie van drie zegels met afbeeldingen van oeververbindingen uitgegeven. In dit artikel legt de auteur het accent op de gevolgen van de mobiliteitsdrang in een waterrijk land als Nederland.

D. VEENSTRA, BUITENPOST

'HEEN EN WEER' KOST NEDERLAND WATERLAND STEEDS MEER!

Veren, bruggen, tunnels en aquaducten

Het thema *Nederland-Waterland* heeft van de Nederlandse PTT -het Deltaplan en de Watersnoodramp van 1953 ten spijt - tot dusver geen overdreven filatelische aandacht gekregen. In 1972 kwam er een Deltaplan-zegel uit die wijlen mevrouw Nel Roos-'t Hart inspireerde tot een artikelenreeks in 'Philatelie' over de eeuwenoude strijd van Nederland tegen het water. Na de voltooiing van de Deltawerken in 1986 volgden nog twee Deltazegels. Nu, tien jaar later, is het thema *Nederland-Waterland* dus opnieuw in het emissieprogramma opgenomen, ditmaal naar aanleiding van de ingebruikneming van waterbouwkundige werken van formaat: de Erasmusbrug in Rotterdam, de Martinus-Nijhoffbrug bij Zaltbommel en de Wijkertunnel bij Velsen (afbeelding 1). Onder de noemer 'oeververbindingen' zijn deze op de drie zegels in de serie *Nederland-Waterland* afgebeeld. Aanvankelijk zouden vier zegels worden uitgegeven, maar één werd opgeofferd aan de op 13 juni verschenen zegel ter gelegenheid van het 200-jarig bestaan van de provincie Noord-Brabant. Een pluspunt is dat het toch nog drie zegels van 80 cent zijn geworden, in plaats van het geplande kwartet met waarden van 70, 80, 100 en 160 cent. Voor de afbeeldingen is gebruik gemaakt van zwartwitfoto's.

Op de kaart van Nederland nemen de grote rivieren een prominente plaats in. Ze zijn niet alleen van groot economisch belang, maar ze spelen ook een belangrijke rol in de waterhuishouding van ons land en de ons omringende landen. Dat de waterhuishouding ernstig kan worden verstoord, liet de extreme wateroverlast in de winter van 1995 zien, met als gevolg de ge-

dwongen tijdelijke evacuatie van een groot aantal landgenoten. Na die winter kennen we ook een Deltaplan voor het rivierengebied. Rivieren zijn lastige obstakels in een dichtbevolkt land waar de mobiliteit na de jaren zestig enorm is toegenomen. Nederlanders verplaatsen zich graag en vaak en vooral in de auto. In dertig jaar tijd groeide het autogebruik van 23.3 miljard reizigerskilometers tot 143 miljard in 1993. Vooral in de Randstad maakt dit de

bouw van steeds meer oeververbindingen in de vorm van bruggen of tunnels noodzakelijk. Deze bouwprojecten verslinden talloze miljoenen gulden. Het *Heen en weer* van Drs. P. in zijn bekende lied kost ons door de grote rivieren steeds meer!

VEREN

De tijd dat we een rivier alleen over konden steken op een veerpont ligt nog niet zo ver achter ons. Dankzij de aanleg van bruggen en tunnels is het

aantal veerponten sterk afgenomen, hoewel ze er nog steeds zijn, zoals de pont over het IJ achter het Centraal Station in Amsterdam.

Ponten komen op postzegels nauwelijks of niet voor. Wel bestaan er twee frankeerstempels met verwijzingen naar ponten, zoals het stempel van de Gelderse gemeente Beusichem met een kaartje waarop de ligging ten opzichte van enkele grote steden wordt aangegeven (afbeelding 2). Daarin wordt door twee streepjes in de rivier (de Lek) en de tekst *motor-veerpont* het bestaan van een veerpont aangeduid. Andere gemeenten in het Gelderse Rivierengebied met dergelijke kaartjes in het frankeerstempel leggen doorgaans het accent op de wegverbindingen.

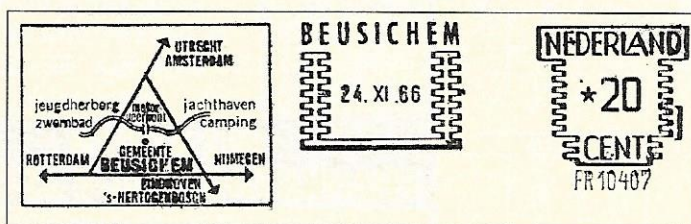
In een stempel uit 1964 van de voormalige gemeente Oost- en West-Souburg in Zeeland wordt een oeververbinding tussen Walcheren en Zeeuws-Vlaanderen aangegeven (afbeelding 3), waarschijnlijk de veerverbinding tussen Vlissingen en Breskens.

Voor langere oversteken werd geen veerpont maar een veerboot gebruikt. Veerboten kwamen vóór de komst van de Deltawerken veel voor op de Zeeuwse en Zuid-Hollandse eilanden. In Zeeland worden oeververbindingen gezien als een taak van de provincie, zoals blijkt uit het frankeerstempel van de Provinciale Stoombootdiensten in Zeeland, gevestigd in Vlissingen (afbeelding 4). Deze stoombootdiensten volgen de Stoomvaart-Maatschappij Zeeland op, die werd opgericht in 1875. In 1975 werd een zegel uitgegeven ter gelegenheid van het 100-jarig bestaan. Op de achtergrond is één van de eerste schepen van de maatschappij te zien: de *Stad Middelburg*.

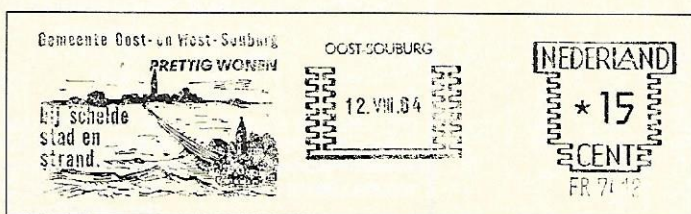
In 1978 werd een bijzonder stempel gebruikt met de tekst

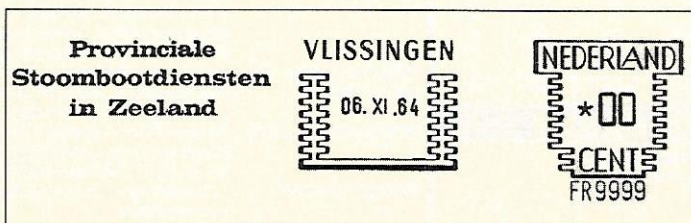
1

2

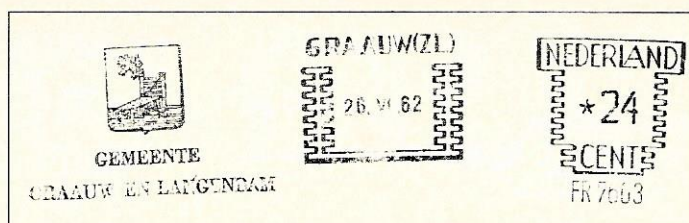
3

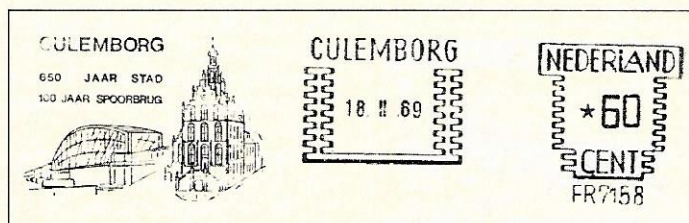
4

6

5

7

Eerste reis motorschip *Prinses Beatrix Stoomvaartmaatschappij Zeeland*. Dit enkeledeks motorschip werd later vervangen door een dubbeldekker, waarna de oude *Prinses Beatrix* werd verkocht aan China.

Heel bekend zijn ook de veerdiensten van en naar de Waddeneilanden. De meer recente stempels van Wagenborg Passasiersdiensten bv, een maatschappij die vaart tussen Holwerd en Ameland en tussen Lauwersoog en Schiermonnikoog, spreken nog het meest aan. Op een stempel uit 1985 zijn twee veerboten afgebeeld. Op een stempel uit 1987 treffen we de wervende slogan *Welkom aan boord van de witte Wagenborg vloot!* aan.

Op 1 juli 1883 kwam de eerste rechtstreekse postdienst tussen Terschelling en Harlingen tot stand. De post werd vervoerd per stoompostboot, waaraan een bijzonder poststempel herinnert dat op West-Terschelling werd gebruikt.

DAM

Veel plaatsnamen in Nederland eindigen op het woord 'dam'. De hoofdstad van ons land dankt zijn naam aan de aanleg van een dam in de Amstel omstreeks 1270. Voor Rotterdam werd in de tweede helft van de dertiende eeuw de Rotte afgedamd. Andere voorbeelden zijn Zaandam, Edam, Monnickendam, Volendam en Durgerdam. Een frankerstempel van de in 1970 bij de gemeente Hulst gevoegde Zeeuwse gemeente Graauw en Langendam beeldt het wapen af waarin een dam is opgenomen (afbeelding 5).

De Deltawerken hebben ook enkele dammen opgeleverd. Deze dammen zorgen niet alleen voor een betere verbinding met de provincie Zeeland, maar ze hebben een nog belangrijker functie als 'oeververbindingen' tussen de eilanden onderling.

Een aantal jaren geleden dreigde de Waddenzee te worden aangetast door de aanleg van verkeersdammen van Friesland naar Ameland. Dit zogenaamde Tweedammenplan werd echter nog in hetzelfde jaar door Provinciale Staten van Friesland verworpen. Het plan is nog te zien in twee frankerstempels van de voormalige gemeente Westdongeradeel, die op deze manier aantonen dat ook de filatelie geschiedenis kan schrijven.

8

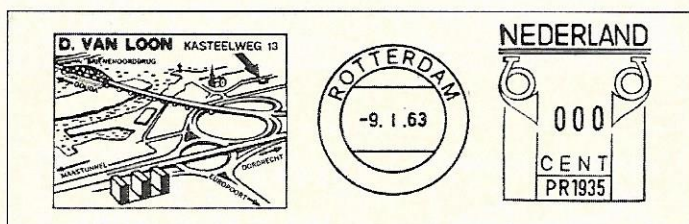
De meeste Nederlanders hebben wel eens over de langste dam van Nederland gereden: de dertig kilometer lange Afsluitdijk, die in 1932 gereed kwam. In frankerstempels van de gemeente Wieringen en van de Provinciale VVV Friesland werd in 1982 het vijftigjarig bestaan van de Afsluitdijk herdacht.

BRUGGEN

Het thematisch meest boeiende onderdeel van het onder-

9

10

11

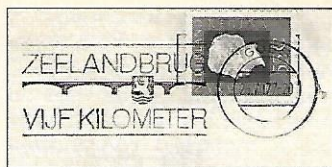
12

werp oeververbindingen is toch wel de brug. Niet alleen vanwege de rijke geschiedenis, maar ook omdat voor dit onderdeel het meeste filatelische materiaal voorhanden is. Voor dit onderwerp is zelfs een nationale bruggenserie beschikbaar, de serie Zomerzegels van 1968. Deze serie sluit aan op de geschiedenis van de brug.

Bruggen kwamen vroeger vooral tot ontwikkeling in grote rijken. Een bekend voorbeeld is het Romeinse rijk, dat in ons land onder andere de nederzetting Maastricht stichtte. Omstreeks 290 na Chr. werd daar al een brug gebouwd. In de latere Middeleeuwen werd het mogelijk grote bruggen te bouwen, zoals bijvoorbeeld de bekende *Pont d'Avignon* in Frankrijk. Maastricht kreeg de Sint Servaasbrug over de Maas, die op de Zomerzegel van 12+8 cent is afgebeeld (afbeelding 6).

Zo'n anderhalve eeuw geleden maakte de bruggenbouwtechniek een grote ontwikkeling door. De komst van de spoorwegen én de beschikbaarheid van allerlei nieuwe materialen maakte een andere constructie mogelijk. Vele jaren liep het spoorwegnet in ons land duidelijk achter ten opzichte van de ons omringende landen, een achterstand die vooral nadelig was voor onze zeehavens. In 1860 werd besloten het spoorwegnet met 800 kilometer uit te breiden. Dit jaartal verklaart ook het frankerstempel dat de gemeente Culemborg in 1968/69 gebruikte (afbeelding 7). In dit stempel is het stadhuis afgebeeld vanwege het jubileum 650 jaar stad, maar in het stempel is ook de spoorbrug over de Lek afgebeeld vanwege 100 jaar spoorbrug. De spoorbrug bij Culemborg is afgebeeld op de Zomerzegel van 20+10 cent (afbeelding 8).

In 1867 nam de Eerste Kamer met slechts één stem meerderheid een voorstel aan tot aanleg van een spoorbrug over het Hollands Diep bij Moerdijk. Het ging om een brug, die het voor die tijd enorme bedrag van zes miljoen gulden kostte. In 1936 volgde de Moerdijkbrug voor het autoverkeer, zodat we tegenwoordig over de Moerdijkbruggen spreken. De spoorbrug werd op nogal karige wijze afgebeeld in de serie ANVV-zegels uit 1932. Op deze rode zegel van 7¹/₂+3¹/₂ cent domineert de ophaalbrug in Schipluiden. De spoorbrug bij Moerdijk is op de achtergrond te zien, maar wordt door de ophaalbrug 'weggedrukt' - en dat terwijl de Moerdijkbrug in die tijd één van de langste

13

15

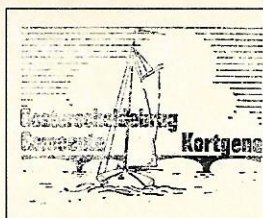

18

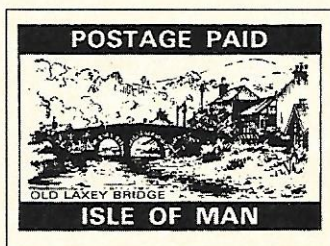
bruggen van Europa was. Uit de periode van de forse uitbreiding van het spoorwagennet stammen ook de Willemsbruggen – een spoorbrug en een brug voor het wegverkeer over de Nieuwe Maas in Rotterdam, aangelegd in de periode 1870-1878. Daarvoor was men ook in Rotterdam aangewezen op pontvervoer. Voorzover bekend zijn deze bruggen nimmer filatelistisch afgebeeld.

De meest spectaculaire ontwikkeling kwam na de Tweede Wereldoorlog op gang, vooral in de Randstad en uiteraard in Zeeland als gevolg van het Deltaplan.

Al sinds de jaren zestig maakt het immer toenemende verkeer in Rotterdam ingrijpende oplossingen noodzakelijk. Hoewel in 1942 de Maastunnel gereed was, zorgde de Van-Brienoordbrug, die op 1 februari 1965 in gebruik werd genomen, pas voor een werkelijke doorbraak. De Van-Brienoordbrug is afgebeeld op de Zomerzegel van 25+10 cent uit 1968 (afbeelding 9). Op een frankeerstempel van D. van Loon uit Rotterdam wordt de ligging van het bedrijf aan de Kasteelweg ten opzichte van de nieuwe brug duidelijk aangegeven (afbeelding 10). Inmiddels is al een tweede Van-Brienoordbrug in gebruik genomen. Op de frankeerstrook die kan worden verkregen uit de vijf nieuwe Frama-automaten die PTT Post op 21 mei bij wijze van proef plaatste (zie de rubriek

14

17

16

19

'Automaatstroken') is de Van-Brienoordbrug ook te zien. De oude Willemsbrug voor het wegverkeer werd in 1981 vervangen door een mooie nieuwe, een kilometer lange Willemsbrug. Deze oeververbinding is in globale lijnen afgebeeld op het frankeerstempel van de gemeente Rotterdam, gewijd aan de marathon op 20 april 1985 (afbeelding 11). Een tuiboog van deze brug vormt ook het achtergronddecor voor twee schepen in het frankeerstempel van de Kamer van Koophan-

del en Fabrieken voor Rotterdam en de Beneden-Maas in Rotterdam (afbeelding 12) met de zelfbewuste tekst *Rotterdam – Where Europe begins*. Zeeland bouwde een belangrijke brug over de Oosterschelde, de Zeelandbrug, die op 15 december 1965 werd geopend door koningin Juliana. Deze brug is vijf kilometer lang, zoals ook staat in twee machine-

verbinding tussen het centrum en de Kop van Zuid, feestelijk geopend. Deze één-pyloonsbrug wordt in de volksmond van Rotterdam de *zuwaan* genoemd. De herinneringsenvelop ter gelegenheid van het negentigjarig bestaan van de *Philatelistenclub Rotterdam* uit oktober 1995 was voorzien van een beeld van deze brug. PTT Post bleef via een afbeelding op een herinneringsmapje niet achter. Afbeeldingen kunt u vinden op bladzijde 626 van 'Philatelie' van september 1995.

Verzamelaars van het thema bruggen zullen ook aandacht willen schenken aan de gebruikte materialen en aan de vormgeving van de bruggen.

Aanvankelijk maakte men vooral gebruik van natuurlijke materialen zoals hout, natuursteen en ook lianen. Later kwamen daar ijzer, staal en gewapend beton bij. Het van een Nederlands driehoeksstempel voorziene Franse blad *L'illustration* toont ons een prachtige brug over de Seine, ter hoogte van het Louvre (afbeelding 16).

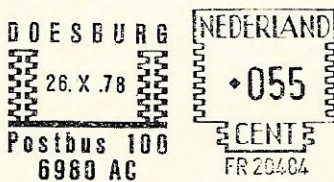
De postadministratie van het eiland Man gebruikte jarenlang enveloppen met ingedrukte zwartwittegels met beelden van het eiland, bij zeer oude stenen bruggen te zien waren (afbeelding 17). De constructie van bruggen is een 'verplicht' onderdeel voor verzamelaars. Te denken valt aan hangbruggen, boogbruggen en tuibruggen en de verschillende typen beweegbare bruggen. Vanouds werden veel rivierbruggen als boogbruggen gebouwd. Die zien we

stempels met een schematische voorstelling van de brug (afbeelding 13). Een soortgelijke afbeelding was opgenomen in een frankeerstempel van de gemeente Kortgene, maar dan vergezeld van een zeilboot (afbeelding 14). Op de Zomerzegel van 45+20 cent uit 1968 is de Zeelandbrug vrij strak afgebeeld. Het accent ligt duidelijk op de constructie van maar liefst vierenvijftig pijlers (afbeelding 15).

In Rotterdam werd op 4 september de Erasmusbrug, een

Ab. pour Paris, 3 mois, 9 fr. — 6 mois, 18 fr. — Un an, 36 fr. N° 542. — Vol. XXII. — Bureaux: rue Richelieu, 64. Ab. pour les dép. — 3 mois, 9 fr. — 6 mois, 18 fr. — Un an, 36 fr. Ab. pour l'étranger, — 10 fr. — 20 fr. — 40 fr.

SOMMAIRE.
Fortifications de Constantinople. — Histoire de la semaine. — Courrier de Paris. — Des hôpitaux. — Trésor offert par des souscripteurs syriens au général Oudinot. — Mites Fera. — Violences italiennes. — L'île de Sandjoun. — Bourse d'aujourd'hui. — La fabrique d'armes de Toulon. — Bataille de femmes. — L'été indien aux États-Unis (premier article). — Saison de 1893 (2e article). — Les masses de province. — Histoire contemporaine. — Problèmes philologiques. — Le barcelon de M. Toussaint au grand portail de Notre-Dame de Paris. — Bibliographie. — Correspondances, etc.
Gronover. — Vues des fortifications prises de la porte d'Or à Constantinople. — L'épée du général Oudinot. — Portrait de M. Fera. — Vue de Lunon (Cardinal). — Restauration d'armes blanches. — Toulon, vue générale de l'île et de la fabrique d'armes, atelier de tournage et de polissage, atelier des armes. — Capitaine de la cathédrale de Toulon. — Saison. — La Serpente, tableau de M. J. Sureau. — Pyroscaphes chassant au marais. — Tableau de M. Ph. Roussier. — Nature morte, tableau par M. Dole. — Bataille offerte par un sign. — Achéon, vue M. Verlat. — La Reconstruction, bon-soliel, par M. Toussaint. — Rebus, etc.

Postbus 100 6960 AC

dan ook het meest geheel of gedeeltelijk op frankeerstempels afgebeeld. Op de Zomerzegel van 10+5 cent uit 1950 is een nieuwe brugboog voor Keizersveer bij Geertruidenberg afgebeeld (afbeelding 18). Interessante afbeeldingen van bruggen zijn te vinden in de stempels van de gemeenten Doesburg en Nijmegen. Doesburg koos voor een afbeelding van de brug over de IJssel tussen het gemeentewapen en de spits van een kerktoeren, waarschijnlijk van de Grote Kerk (afbeelding 19). Nijmegen zette in zijn frankeerstempel een heel duidelijke afbeelding van de brug over de Waal (afbeelding 20); dit ter promotie van de postzegeltentoonstelling *Waalpost 88*.

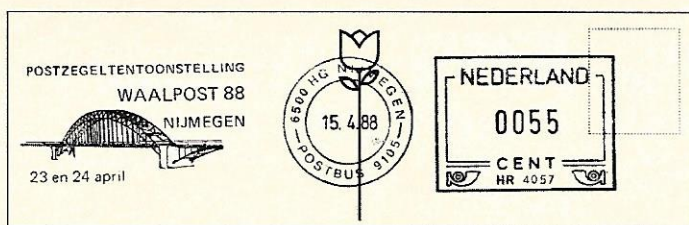

26

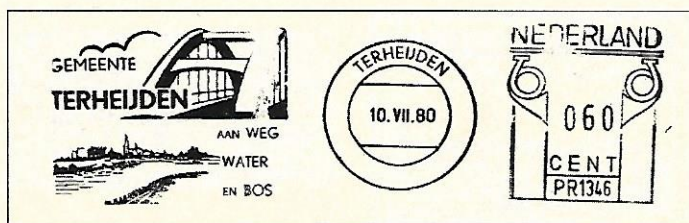
Gedeeltelijke afbeeldingen van bruggen zijn te vinden in de frankeerstempels van de gemeenten Valburg (Waal) en Terheijden in de omgeving van Moerdijk (afbeelding 21). De Vereniging voor Volkshuisvesting IJsselmonde in Rotterdam nam alleen een brugboog in het stempel op, waarschijnlijk een verwijzing naar de Van-Brienoordbrug (afbeelding 22).

Een zeer bescheiden verwijzing naar de brug over de Maas werd opgenomen in het stempel van de gemeente Wessem. De vrij nieuwe Dr. J.M. den Uylbrug in Zaanstad (Zaan) werd met behulp van een frankeerstempel in 1990 door de gemeente Zaanstad in beeld gebracht. Bij Zaltbommel kruisen de spoorlijn en de belangrijke A2 de Waal. In een frankeerstempel noemt Zaltbommel zich dan ook een *Knooppunt van water en wegen*; de kwalificatie gaat vergezeld van afbeeldingen van de toren van de gotische St. Maartenskerk uit circa 1500 en een brug (afbeelding 23).

Op 18 januari werd bij Zaltbommel een nieuwe verkeersbrug in gebruik genomen. Deze Waalbrug kreeg de naam Martinus-Nijhoffbrug, naar de schrijver Martinus Nijhoff (1894-1953). Nijhoff werd afgebeeld op de Zomerzegel van 2+3 cent uit 1954. De nieuwe brug is een zogenaamde tuibrug. Vier pylonen van 83 meter hoog dragen met behulp van 120 tui-

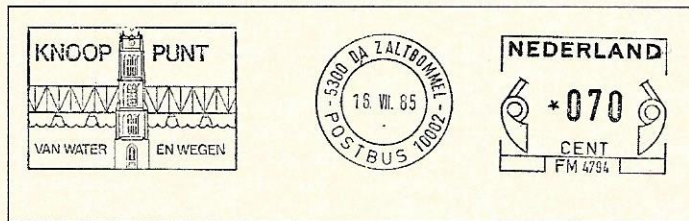
20

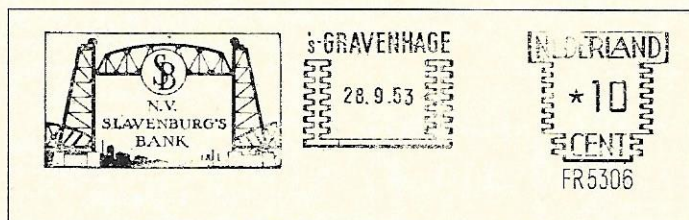
21

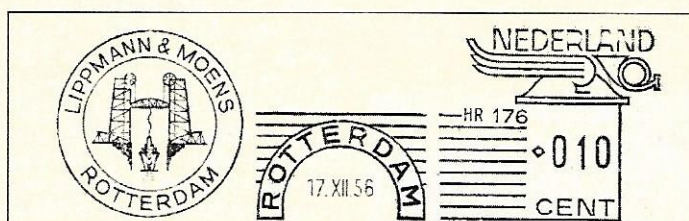
22

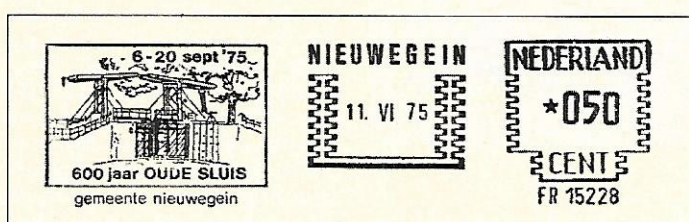
23

24

25

27

kabels het rijk. Een filatelistisch interessante groep bruggen vormen de diversen typen beweegbare bruggen, zoals de draaibrug, de hefbrug, de ophaalbrug en de bascule- of klapbrug. Af-

beeldingen vinden we in frankeerstempels van banken (!) die in een geopende hefbrug een passend symbool voor hun activiteiten zien. Dat blijkt althans uit afbeeldingen in de frankeerstempels van nv

Slavenburg's Bank in onder andere Breda, Haarlem en 's-Gravenhage (afbeelding 24) en van Lippmann & Moens in Rotterdam (afbeelding 25). In de stempels van Slavenburg is het hefmechanisme vrij summier aangegeven; de katrol op de torens is een rode stip. In het stempel van Lippmann & Moens komt dit mechanisme beter tot zijn recht.

De ophaalbrug is vaker te zien. Op de ANVV-zegel uit 1932 kwamen we de ophaalbrug in Schipluiden al tegen. Op de Zomerzegel van 15+10 cent uit 1968 is de Magere Brug in Amsterdam te zien (afbeelding 26). Deze brug heeft waarschijnlijk ook gediend als voorbeeld voor de brug in het stempel *Surprising Amsterdam* van de VVV uit 1969.

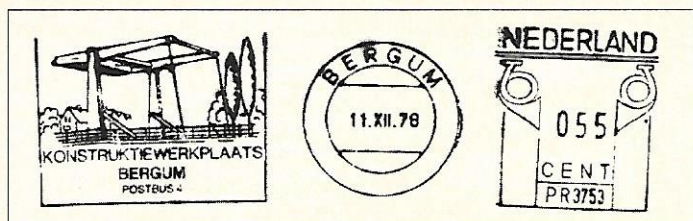
Een ophaalbrug is ook afgebeeld in de frankeerstempels van de gemeenten De Rijp, Graft-De Rijp, Heusden, Huijzen en Nieuwegein; op laatstgenoemd stempel uit 1975 gecombineerd met een zeshonderd jaar oude sluis (afbeelding 27). Een vrij duidelijk voorbeeld van een basculebrug is afgebeeld in het frankeerstempel van Konstruktiewerkplaats Bergum in het Friese Bergum (afbeelding 28).

Veel grote bruggen zijn nogal dominant in het landschap aanwezig, maar kunnen door hun vormgeving toch een zeker gevoel van schoonheid oproepen. In de praktijk blijkt de eigentijdse vormgeving van nieuwe grote bruggen in dit opzicht nogal eens verdeelde reacties op te roepen. Het maakt ook verschil of het om een brug gaat in een open rivierlandschap, zoals de brug over Waal bij Ewijk of de nieuwe Martinus-Nijhoffbrug vlak bij een historische stad als Zaltbommel. Wie over de nieuwe brug over de IJssel bij Zwolle rijdt, heeft het gevoel gewoon over een autoweg te rijden; een blik op de eraanstaande gelegen oude IJsselbrug roept dan nostalgische gevoelens op.

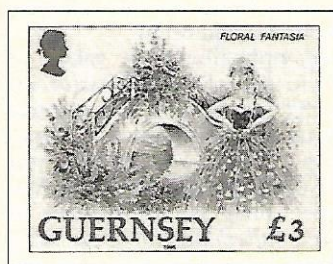
Van nostalgische gevoelens is zeker sprake bij het romantische bruggetje dat is afgebeeld in de *Floral Fantasia*-zegel van £ 3.- die Guernsey op 24 januari uitgaaf (afbeelding 29).

TUNNELS

Eeuwenlang had de mens bij het oversteken van rivieren en stromen slechts de keuze uit waden, de boot of de brug. Met de komst van de tunnelbouwtechniek werden de keuzemogelijkheden uitgebreid. Tunnels belemmeren op geen enkele wijze het scheepvaart-

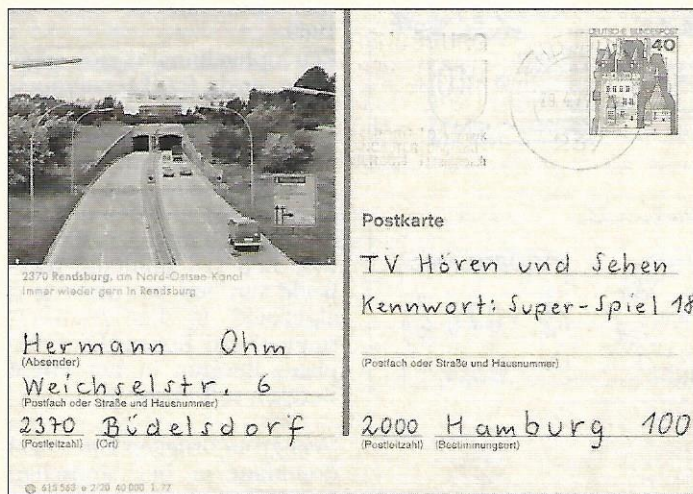
28

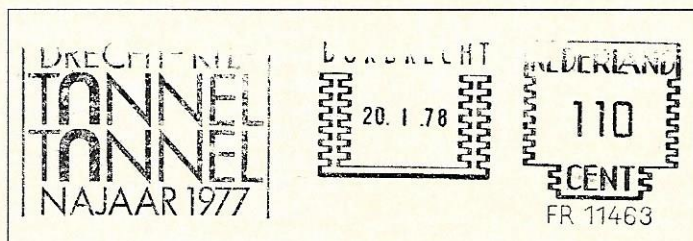
29

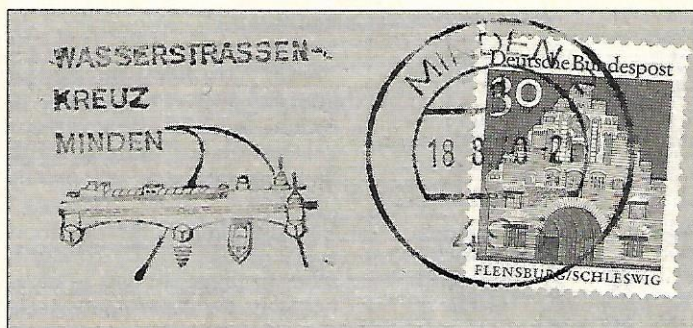
30

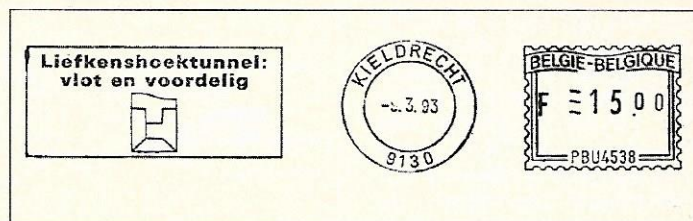
33

34

36

31

32

35

lustratief machinestempel (afbeelding 32) komt uit het Duitse Rendsburg met een plaatje van de Kanaltunnel (dus niet de Kanaaltunnel). Rendsburg ligt middenin Sleeswijk. De genoemde tunnel ligt onder het kanaal van Kiel, tussen de Elbe en de Kieler Bocht. Deze tunnel is ook afgebeeld op een Duitse geïllustreerde briefkaart (afbeelding 33). In ons land moeten de verzamelaars het in hoofdzaak doen met schaarse frankeerstempels. De gemeente Dordrecht gebruikte op verschillende machines het stempel *Drecht-Kiltunnel najaar 1977*, waarbij als functioneel grapje de U in het woord 'tunnel' is omgekeerd (afbeelding 34). Voor deze tunnels kan een leuke combinatie worden gemaakt met het machinestempel *Dordrecht dichterbij - Drecht-tunnel en Kiltunnel geopend 15 nov. 1977*. De in 1967 open gestelde Beneluxtunnel in de Nieuwe Maas leverde een machinestempel op (afbeelding 35) met de tekst *Beneluxtunnel - snelle verbinding tussen Vlaardingen Schiedam Pernis*. De gemeente Beverwijk gebruikte in 1992 al een bijzonder frankeerstempel met de tekst *Wijkertunnel snel*. Deze nieuwe tunnel werd op 11 juli door Rijkswaterstaat voor het verkeer opengesteld. De tunnel is gebouwd om de doorstroming van het verkeer door de Velsertunnel onder het Noordzeekanaal te verbeteren. De Wijkertunnel is 1360 meter lang en werd tegelijk met de A22 ten oosten van de Velsertunnel geopend.

AQUADUCTEN

In tegenstelling tot andere Europese landen zijn er in Nederland maar weinig aquaduc-

ten. Het meest bekende is waarschijnlijk het Gouwe-aquaduct bij Gouda. De laatste jaren wordt bij de verbetering van rijkswegen in het waterrijke Friesland geregeld voor deze oplossing gekozen. Voor afbeeldingen moet echter worden uitgeweken naar het buitenland, zoals bijvoorbeeld naar het machinestempel uit het Duitse Minden (afbeelding 36), waarin een kruispunt van waterwegen is afgebeeld. De tekst *Wasserstrassenkreuz Minden* wijst op de kruising tussen de Wezer en het Mittellandkanal.

NAAMGEVING

Oeververbindingen worden doorgaans genoemd naar de naam van de rivier of het water dat wordt gekruist, de plaats waar de oeververbinding is aangebracht of naar bekende personen. Vroeger werd voor de grote rivierbruggen vaak gekozen voor de naam van de rivier, zoals het geval is bij de Waalbrug bij Nijmegen. Ook bij tunnels

'HEEN EN WEER' KOST NIETS (MEER)!

Honderd jaar geleden werd de tolheffing op de rijkswegen al afgeschaft, maar pas in 1996 werden alle bruggen in ons land tolvrij. Met het verwijderen van de slagboom kwam dit jaar een einde aan de tolheffing op de Prins Willem Alexanderbrug over de Waal bij Eindhoven en Beneden-Leeuwen. Deze oeververbinding kwam in 1974 na lang aarzelen door de provincie Gelderland tot stand met als doel het Rivierengebied economisch te ontsluiten. Helaas heeft de brug nimmer aan zijn doel beantwoord. Ook werd er jarenlang slechts een matig gebruik van de brug gemaakt, zodat de provincie Gelderland vele jaren miljoenen op de exploitatie moest toelagen. Alleen de afgelopen jaren draaide de tolbrug quitte. Tien jaar geleden wisten bewoners en het bedrijfsleven te bereiken dat de tol per 1 januari 1996 zou worden opgeheven. Na 21 jaar kan het verkeer gratis over deze brug.

verkeer. Het wekt dan ook geen verbazing dat de eerste tunnel in de havenstad Rotterdam werd gebouwd: de Maastunnel uit 1942. Inmiddels zijn er in ons land zo'n vijftien tunnels, maar tot dit jaar werd nog nooit een tunnel op een Nederlandse postzegel afgebeeld. België deed dat al veel eerder, in 1969. Op

de zegel van 3 F. werd de John F. Kennedytunnel in Antwerpen in de E3 weliswaar vrij strak, maar toch duidelijk uitgebeeld (afbeelding 30). In een Belgisch frankeerstempel uit Kieldrecht (afbeelding 31) wordt melding gemaakt van een andere tunnel met behulp van de tekst *Liefkenshoektunnel: vlot en voordelig*. Een il-

komen we dit soort namen tegen: voorbeelden zijn de Maastunnel, de Drechtunnel en de IJ-tunnel. Ook bij de Deltawerken komen we nogal wat namen van dit type tegen. Bekend voorbeelden van plaatsnaamverwijzingen zijn de Velsertunnel, de Moerdijkbruggen en de Zeelandbrug. Uit de actuele voorbeelden blijkt dat het geven van een naam van een bekende persoonlijkheid steeds populairder wordt. Bij de naamgeving van gebouwen van openbaar nut, zoals ziekenhuizen en scholen staan de leden van het Koninklijk Huis nogal in de belangstelling. In ons land kreeg alleen prins Willem Alexander een brug 'toebedeeld', namelijk de Prins Willem Alexanderbrug over de Waal bij Echteld en Beneden-Leeuwen. Op Curaçao werden drie bruggen naar de koninginnen Emma, Wilhelmina en Juliana vernoemd. Die bruggen wer-

den bovendien in 1975, 1978 en 1988 op postzegels afgebeeld.

Voor grotere objecten tekent zich nu een trend af naar een ruimere naamkeuze, zoals bij de nieuwe verkeersbrug bij Zaltbommel. Ook meer plaatselijke kunstwerken, zoals de Dr. J.M. den Uylbrug in Zaanstad, de John Frostbrug in Arnhem en de nieuwe Erasmusbrug in Rotterdam, hebben een 'andere' naam gekregen. Tegen die achtergrond heeft de oudste oeververbinding een voor die tijd passende, naam: de Afsluitdijk.

BOUW VAN BRUGGEN EN TUNNELS

De bouw van oeververbindingen is een zaak van Rijkswaterstaat, onderdeel van het ministerie van Verkeer en Waterstaat. Het aandeel van deze dienst kan door middel van frankeerstempels van de verschillende directies in beeld worden gebracht. Er zijn of

waren bijvoorbeeld aparte directies Bruggen, Benedenrivieren, Bovenrivieren en Sluizen en stuwen.

TOEKOMST

Al in 1990 nam Rijkswaterstaat frankeerstempels in gebruik met de tekst *Rijkswaterstaat naar 2000*. Met de eeuwwisseling in aantocht is het de vraag of PTT Post nog voor het jaar 2000 een aanleiding weet te vinden voor een nieuwe serie op het thema *Nederland-Waterland*. Naar alle waarschijnlijkheid is dat niet het geval. Wel staat vast dat de nog immer groeiende mobiliteit nieuwe voorzieningen dan wel vervanging van bestaande voorzieningen voor het verkeer nodig zal maken. Ondanks allerlei maatregelen zullen files in een land als Nederland blijven bestaan. Er zijn zelfs gemeenten die daar op inspelen. Zo prijst de gemeente Liesveld te Groot-Ammers, gelegen aan de Lek, zich aan als een ge-

meente die *aan de goede kant van de file ligt...*

Literatuur:

Nederland en zijn strijd tegen het water door mevrouw N. Roos-'t Hart; artikel in 'Philatelie' van februari 1972, pagina's 72, 73 en 74; maart 1972, pagina's 132 tot en met 135; september 1972, pagina's 500/502 en november 1972, pagina's 608, 609 en 610

De Deltawerken: onze trots door J.L.C.M. TSchroots en J. Groeneveld; artikel in *Postzegelrevue* nummer 10 van 1986.

Het water in Nederland - Geschiedenis van de Lage Landen in verband met het water door J.A. Ghelen, *De Beeldfilatelist* van september 1984

Nederlands twaalfde provincie: Flevoland door mevrouw N.Y. Roos-'t Hart; artikel in 'Philatelie' van maart 1986, pagina's 171, 172 en 173; april 1986, pagina's 256/259 en mei 1986, pagina's 346 tot en met 349

Vijfentwintig jaar geleden: Lauwerszee werd Lauwersmeer door D. Veenstra; artikel in 'Philatelie' van juli/augustus 1994, pagina's 548 tot en met 551.

SCHRIFTELIJKE BIEDINGEN & OPENBARE VEILINGEN VAN ZEER HOGE KWALITEIT.

Specialist in postzegels & postgeschiedenis van Griekenland - Griekse misdrukken - Nieuw Griekse gebieden - Levant - Cyprus. Ook buitenland. Vraag vandaag nog een gratis luxe catalogus aan.

A. KARAMITSOS

I. Dragoumi Str.4, 54624 THESSALONIKI-GRIEKENLAND.
Tel. (003031) 264.366 & 274.031, Fax (003031) 274.031. - Lid: APS, ASDA, PTS, APHV.

COINSELLING - BEN HAGEMEIJER

Grote voorraad zegels - partijen - kilowaar - motief.

Phil. en num. benodigdheden en literatuur.

Alle bekende merken op voorraad. Ook voor abonnementen.

Winkel open: 09.00-18.00 ma-za, vrijdag koopavond

Inkoop-Verkoop

Van Echtenstraat 23 • 7902 EK Hoogeveen • Tel. 0528-273634

FRANEKER POSTZEGEL EN MUNTENVEILING

53e

SCHRIFTELIJKE

veiling 11 okt. 1996

VERZAMELAARSVEILING IETS VOOR U?
CIRCA 9000 KAVELS

MUNTEN

PENNINGEN

2E HANDS SIERADEN

GRAVURES ETSEN ETC

BOEKEN

ANSICHTKAARTEN

POSTZEGELS

BRIEVEN

COLLECTIES

SUIKERZAKJES

SIGARENHANDJES

PROBEER HET, VRAAG DE GRATIS
VEILINGCATALOGUS

OPGELD 15% INCL. BTW
TAFELGELD-ADM. KOSTEN
EXCL. VERZENDKOSTEN

VEILINGHOUDERS:
A. HOEKMAN-KLAVER/E. HOEKMAN
J. PIEBENGA STRAAT 41
8802 CR FRANEKER

TEL. 0517-394605

MOTIEVEN

Prijslijsten gratis op aanvraag:

1. Dieren	2. Planten
3. Spoorwegen	4. Padvinderij
5. Schepen	6. Lucht-/Ruimtevaart
7. Schilderijen/Kunst	8. Sport/Olympiaden

OVERZEE - BLOKKEN

(meer dan 5000 verschillende velletjes)
Lijsten van verschillende landen op aanvraag

EUROPESE BLOKKEN

(velletjes van West en Oost)

DUITSLAND

A. Bondsrepubliek
C. DDR

B. Berlijn
D. Duitse Rijk

GERO GONSER

An der Clemenskirche 12

D - 48143 Münster, Duitsland

Tel.: 0049 251 45275 Fax: 0049 251 46718